

Ольга ЛУКОВСЬКА

заступник директора з науково-мистецької діяльності
Львівського Палацу мистецтв, кандидат мистецтвознавства

Олександр КРОХМАЛЮК

старший викладач кафедри академічного живопису ЛНАМ

**РЕЦЕПЦІЯ РЕЛІГІЙНИХ ОБРАЗІВ
У ТВОРЧОСТІ АНАТОЛІЯ СЛОБОДЯНА**

***Анотація.** Досліджуються особливості художньої рецепції релігійних образів у творчості відомого львівського живописця А. Слободяна, розглядається своєрідний філософський світогляд художника, аналізуються художні особливості його малярських творів. Зазначено, що створення робіт на релігійно-філософську тематику є провідною тенденцією в живописній практиці митця. Картини А. Слободяна поєднують аспекти сакральності, авторського тлумачення людської екзистенції та інтелектуальний підтекст.*

***Ключові слова:** художник, релігійні образи, символіка, художні особливості.*

Анатолій Слободян — відомий львівський живописець широкого творчого діапазону. Значну частину мистецької діяльності художника становить створення сюжетів на релігійно-філософську тематику. Звернення до сакральної теми є надзвичайно важливим для автора. Результатом багатолітньої творчої праці митця в цьому напрямку є близько пів сотні композицій, виконаних у техніці олійного та пастельного живопису. Більшість з цих картин склали основу мистецького проекту, який автор символічно назвав “Зцілення духовністю”.

Огляд літературних джерел дає підстави стверджувати, що творчість А. Слободяна на релігійну тематику не була належним чином розкрита. Крім незначних опрацювань мистецтвознавців О. Луковської [1], Л. Шпирало-Запоточної [2], статті самого автора [3], а також окремих згадок в анотаціях та Інтернеті, ця тема не була предметом спеціального дослідження, що зумовлює її актуальність і новизну.

Мета статті — дослідити особливості художньої рецепції релігійних образів у роботах А. Слободяна, проаналізувати своє-

рідний естетично-філософський світогляд художника, розглянути тематичний діапазон і художні особливості мистецьких творів.

Постать А. Слободяна, живописця та викладача ЛНАМ, вирізняється на тлі сучасного львівського малярства своєрідним філософським трактуванням дійсності. А. Слободяна вважає, що духовні орієнтири в житті людини є основою її існування, а складні поняття людської екзистенції він зображує мовою живопису.

“Найвищою частиною ментально-духовного рівня (його серцевиною) є, власне, духовність, зародки якої, бодай у дрімотливому стані, знаходяться в кожній людині, хоча не в усіх набувають розвитку. Вона (духовність) — резерв і джерело еволюції людини. Це місце в її структурі відає найпотаємнішими і незбагненними питаннями життя, зокрема, відповідями на такі з них: “Хто я?”; “Куди я йду?”; “Яка мета мого життя?”; “Що таке Бог?”; “Що таке істина?”. Позитивний розвиток духовного плану особистості веде до становлення в ній духовної свідомості, почуття гармонії. Негативні зрушення в тій сфері зумовлюють руйнування свідомості та хаос у морально-етичній сфері. Духовно розвинута людина переживає глибоке почуття душевного спокою. Проте, якщо духовність розвинута нездоровим чином, з’являються негативні якості, такі як зверхність, зарозумілість, самолюбство, неспокій і гнітюче почуття провини” [4, 150].

Як би не минало людське життя, ми завжди повинні відчувати присутність у ньому Бога, спілкування з яким відбувається через молитву, яка підсилює нашу віру. Така позиція особливо простежується у творах художника А. Слободяна, де він звертається до релігійних мотивів, біблійно-християнських образів і сюжетів.

“Відкиньте ж гіршу частку свого серця і з кращою живіть життям чистішим”, — цими Шекспіровими словами можна окреслити філософську концепцію творів А. Слободяна на релігійну тему. В анотації до мистецького проекту “Зцілення духовністю» мистецтвознавець Р. Яців влучно зазначив, що художні твори “органічно виростають з кореневої системи авторського мислення в суті його ж екзистенції душі”.

Живописні роботи митця — це серія складних і містких

образно-художніх інтерпретацій, що поєднують аспекти сакральності та авторського тлумачення людського життя. Створені образи та сюжети в олійних творах “Пам’ять”, “Істина”, “Розп’яття”, пастельних композиціях “Сповідь”, “Біль”, “Народження”, “Дерево роду”, “Я і янгол” і багатьох інших показують нам вічне протистояння добра і зла, людську недосконалість і слабкість, страх і покірну, а ще — біль душі та каяття, віру й мудрість; довгий, складний та неоднозначний шлях до духовного зцілення, гармонії, шлях до Бога [1, 18]. Ці та інші картини відзначаються образною глибиною, декоративною виразністю і цілісністю колористичної гами, побудованої на гармонійній єдності кольорових сполучень.

Характерним для творів А. Слободяна є те, що він не прагне ані цитувати, ані творити канонічні біблійні сюжети. Живописні композиції — це своєрідна система авторського художнього мислення. Відкидаючи усталені традиції, митець послуговується власною образотворчою стилістикою і малює оригінальні і за змістом, і за формою роботи. У створенні художніх образів головним для автора часто стає асоціативно-символічна наповненість. Твори одночасно можуть поєднувати у собі і релігійний зміст, і особистісне авторське смислове навантаження. Майже усі картини, зокрема, “Спрага”, “Ніч”, “Духовна розмова”, “Мандрівник” насичені метафорами, алгоріями, символами, глибоким інтелектуальним підтекстом.

Художник серйозно ставить до християнської символіки, досліджує її, адже християнське мистецтво здавна було і є символічним. Символи та знаки, поєднуючи видимий і невидимий світи, надають мистецтву особливий ореол таємничості. Доволі часто автор вводить символи в сюжет малярських творів, вважаючи, що в такий спосіб картина особливо глибоко впливає на емоційні переживання людини. У декоративних композиціях митця спостерігаємо присутність розп’яття, хреста, ангелів, ікон тощо.

У багатьох живописних полотнах А. Слободяна простежуємо глибокий зв’язок з українською іконою, одухотвореністю її образів. Найчастіше митець звертається до образів Богородиці та Ісуса Христа в різноманітних сюжетних інтерпретаціях.

Важливим засобом виразу для автора служить колір, який дає можливість проникнути в глибоку духовну сутність іконописних образів.

Символіка релігійних образів і містких релігійно-філософських понять часто вводиться у контекст сучасної теми. Така тенденція помітна, зокрема, у трактуванні теми Хресної дороги (картини “Розп’яття”, “Спрага”, “Важкий хрест”, “Рєабілітація”, “Мати з дитям”, “Що є істина” тощо). Ці твори виявляють особистісне ставлення автора до морально-етичних категорій, які мають загальнолюдське значення.

Аналізуючи творчу практику А. Слободяна, відзначимо, що важливе місце у його творчості належить традиціям народного мистецтва, його специфічного філософсько-поетичного ладу та колориту. У художніх творах відчувається емоційно-чуттєвий досвід спілкування художника з традиційним мистецтвом, яке певною мірою сприяло формуванню його творчої індивідуальності.

Прикметною рисою творчості А. Слободяна є звернення до жіночих образів в українському народному вбранні (“Я твій образ у серці збережу”, “Зустріч”, “Берегиня” та інші). Так, національним забарвленням та символіко-метафоричним змістом вирізняється сюжетно-фігуративна композиція “Зустріч”, на якій зображено зустріч Ангела і Божої Матері з дитятком. А.Слободян малює Богородицю, одягнену в український національний стрій: вишиваний сердак і смугасту плахту поверх білої сорочки. Художній твір автор присвячує Чорнобильській трагедії, а узагальнений образ української жінки підкреслює значущість всенационального лиха.

Авторське трактування іконописної схеми “Покрови” художник використовує у творі “Спрага”, створюючи сюжет, що символізує Україну під опікою Божої Матері. Твір умовно поділений на дві частини. Праворуч, на тлі безмежних українських полів, зображено Богоматір: своїм покровом вона обіймає десятки людей, спраглих волі, надії, добра. Ліворуч бачимо узагальнений образ України: метафорична постать жінки (одягнена в український стрій), поряд сидить кобзар з бандурою та дівчина. Композиція доповнюється декоративним зображенням ріки та тварин. Символічною є навіть кольорова

гама твору: митець використовує насичені вохристи, жовто-гарячі кольори, які контрастують з відтінками ультрамарину, голубого, а також доповнюються нюансами бордового, зеленого та коричневого кольорів.

Своєю увагою художник не оминає складних тем української минувшини, козацтва, голодомору, Шевченкіани (“І день, і ніч іде”, “Сон”, “Пам’ять”, “Ніч”). Сюжети цих творів завжди вирізняються змістовністю, емоційністю образів, їхнім символічним наповненням, містять оригінальну авторську думку, і в кожному творі бачимо обов’язкову присутність релігійних образів.

Особливим трагізмом насичені полотна на тему голодомору — трагічної сторінки в історії українського народу. Важливу роль у декоративних композиціях відіграють кольорові поєднання, які митець використовує для підсилення відчуттів. Загальний емоційний настрій картин підкреслюється відповідним темним колоритом, побудованим на зіставленні приглушених теракотово-коричневих, сіро-бежевих, синіх кольорів і незначного додавання бордового, білого та вохристо-зеленого.

Такі риси притаманні роботі “Пам’ять”, де кольорова гама передає експресію переживань, страждання і болю. Вирішення твору узагальнене, а образи позначені символіко-метафоричною мовою. По центру картини в бежево-сірому овалі автор зображує Богородицю, оточену постатями, що символізують людські душі. Композиція доповнюється зображенням чорного розп’яття в нижньому правому кутку, а також хрестів, ангелів, похилених та зчорнілих соняхів. Тло картини намальоване в приглушених тонах ультрамарину, чорно-сірого, розбіленого фіолетового кольорів. Загальної цілісності роботі надає чорно-сіре обрамлення.

Характерним для творчості А. Слободяна є зображення сюжету зустрічі — з Богом, Божою Матір’ю, ангелами, святими (композиції “Духовна розмова”, “Я твій образ у серці збережу”, “Істина”, “Зустріч з ангелом”). Таким підходом автор наголошує на спілкуванні людини з Всевишнім, закликає нас до контемплативності — своєрідного духовного роздумування над змінами духовних цінностей, моральних засад і переконань, порушенням

духовної рівноваги особистості. “Невпевненість, тривожність, поспіх, байдужість, поверховість, бездушність, конкуренція, агресивність, дратівливість, злочинність — усе це наслідки деформацій ментально-духовної рівноваги” [4, 152].

Важливою для автора є молитва як спільність Бога з людиною, постава її душі. “Молитва — це уміння бачити Бога в усьому, що робимо і що говоримо. Сила молитви проявляється в учинках, а її промовистість поглиблюється під час дихання нею. У людському житті не може бути жодної речі, які не були би огорнені молитвою. Всі справи людини, малі й великі, мають входити в її світляне коло, що оточує найвіддаленіші закутки життя особи. Серце і розум, які торкаються Бога через молитву, мають доступ до невичерпних багатств субстанції всесвіту. Час, проведений на молитві, є поживою душі й може чинити справжні чуда” [5, 2-3].

Художник порушує проблеми глибинних взаємин людини і світу, відображаючи їхню органічну єдність, а Святе Письмо трактує як філософію життя, що відображається в малярських творах. Митець роздумує над ламанням законів гармонії, поняттями терпіння, сповіді, покути, закликає нас звернути увагу на своє внутрішнє єство, усвідомити всю цінність людської екзистенції, йти дорогою духовного очищення та відродження, не занедбувати себе й не бути байдужими до інших.

Як слушно зазначає Р. Яців, “на тлі сучасних протиріч художнього процесу митець наполегливо шукає художню концепцію, яка по-особливому акцентує проблеми, пов’язані з усвідомленням катастрофічної дійсності й кризової свідомості людини кінця ХХ — початку ХХІ століття”.

Л. Шпирало-Запоточна підкреслює, що “кожен твір митця в особливий авторський спосіб показує виникнення змістового та психологічного простору між сьогоденням та минулим людини” [2, 276].

Аналіз мистецького доробку А. Слободяна засвідчує, що провідною тенденцією творчості митця є створення робіт на релігійно-філософську тематику, виконаних у техніці олійного та пастельного живопису. У своїй творчості автор наголошує на потребі позитивного розвитку духовного світу особистості,

що веде до відчуття гармонії. Малярські твори А. Слободяна вирізняються авторським трактуванням навколишньої дійсності, їм притаманне емоційне наповнення, інтелектуальний підтекст і духовно-філософські образні узагальнення.

1. Луковська О. Зцілити духовністю // Львівська газета. — 2013, 7 березня. — № 10 (711). — С. 18. 2. Шпирало-Запоточна Л. Діалектична філософічність художника та педагога А. Слободяна // Вісник ЛАМ. — Львів, 2010. — Вип. 21. — С. 275-286. 3. Слободян А. Пластично-психологічна дія “світлого і темного”... // Вісник ЛАМ. — Львів, 2003. — Вип. 14. — С. 114-136. 4. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. — Дрогобич: Коло, 2006. — 326 с. 5. Темплтон Джон. Молитва — це такий стиль життя // Греко-католицький церковний Вісник. — 2013. — № 45. — С. 2-3.

Annotation

Olha Lukovska, Alexander Krokhmalyuk. Reception of religious images in the creativeness of Anatoliy Slobodyan. *The article there is an investigation of the religious images in the creativeness of the Lviv painter A. Slobodyan. There are described original philosophical world outlook of the artist and also analysed the artistic peculiarities of his works. It is noted that creation of pictures on religious and philosophical subjects is a leading tendency in the painting practice of the artist. A. Slobodyan's art combines aspects of sacredness, author's interpretation of human existence and intellectual subtext.*

Key words: artist, religious images, symbol, art features.

Аннотация

Ольга Луковская, Александр Крохмалюк. Рецепция религиозных образов в творчестве Анатолия Слободяна. *В статье исследуются особенности художественной рецепции религиозных образов в творчестве львовского живописца А. Слободяна, рассматривается своеобразное философское мировоззрение художника, анализируются художественные особенности его произведений. Отмечено, что создание работ на религиозно-философскую тематику является ведущей тенденцией в живописной практике художника. Картины А. Слободяна сочетают аспекты сакральности, авторского толкования человеческой экзистенции, а также интеллектуальный подтекст.*

Ключевые слова: художник, религиозные образы, символика, художественные особенности.

Пам'ять. П., о. 100х90

Зустріч. П., о. 110х80

Ніч. П., о, 70х65

Мандрівник. П., о, 130х80

А. Слободян